

ЛЕКЦІЯ 6

ГРОМАДЯНСТВО УКРАЇНИ

1. Поняття “громадянин України” відповідно до Закону України “Про громадянство України”.
2. Порядок набуття громадянства України.
3. Порядок припинення громадянства України.
4. Статус закордонних українців.

1. Поняття “громадянин України” відповідно до Закону України “Про громадянство України”

Громадянин – це індивід, який перебуває у постійному юридичному зв’язку із конкретною державою, що знаходить своє вираження у відповідному громадянстві. Громадянин має правоздатність, наділений правами, свободами, на нього покладаються певні обов’язки. За своїм правовим становищем громадянин конкретної держави відрізняється від іноземних громадян і осіб без громадянства (апатриди), які перебувають на території цієї держави. Лише громадянам держави належать політичні права і свободи.

Громадянство в Україні регулюється Конституцією України, Законом України “Про громадянство України” від 18.01.2001 р. і прийнятими відповідно до них законодавчими актами України.

Громадянство України має такі суттєві ознаки:

- 1) право на громадянство є невід’ємним правом людини – громадянин України не може бути позбавлений громадянства, права змінити громадянство, не може бути вигнаний за межі України або виданий іншій державі;
- 2) в Україні існує єдине громадянство – заборонено одній особі перебувати одночасно в громадянстві України та в громадянстві будь-якої іншої держави;
- 3) усі громадяни України незалежно від підстав і порядку набуття ними громадянства України мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом;
- 4) Україна гарантує піклування і захист своїм громадянам, які перебувають поза її межами;
- 5) проживання або тимчасове перебування громадянина України за межами держави не припиняє його громадянства України;
- 6) громадяни України не можуть бути видані іноземній державі.

Громадянами України є:

– усі громадяни колишнього СРСР, які на момент проголошення незалежності України (24.08.91 р.) постійно мешкали на території України;

- особи, які на момент набрання чинності Законом України “Про громадянство України” (13.11.91 р.) постійно мешкали в Україні, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних та інших ознак, і які не є громадянами інших держав;
- особи, які народились або постійно проживали в Україні, також їхні нащадки (діти, онуки), якщо вони на 13.11.91 р. проживали за межами України, не перебувають у громадянстві інших держав і до встановленого в законі строку подали заяву про визначення своєї незалежності до громадянства України;
- особи, які набули відповідно до закону громадянство України.

2. Порядок набуття громадянства України

Громадянство України набувається: за народженням; за територіальним походженням; внаслідок прийняття до громадянства України; внаслідок поновлення у громадянстві України; внаслідок усиновлення; внаслідок встановлення над дитиною опіки чи піклування; внаслідок встановлення над особою, визнаною судом недієздатною, опіки; у зв’язку з перебуванням у громадянстві України одного чи обох батьків дитини; внаслідок встановлення батьківства; за ін. підставами, передбаченими законом. Дитина, батьки якої на момент її народження були громадянами України, є громадянином України. За різного громадянства батьків, один з яких на момент народження дитини був громадянином України, вона є громадянином України, однак, якщо обидва батьки жили за межами України, громадянство дитини, яка народилась за її межами, визначається через письмову згоду батьків. Законодавство України виключає можливість будь-якої переваги громадянства батька.

Умовами прийняття до громадянства є:

- визнання і виконання Конституції та законів України;
- не перебування в іноземному громадянстві або зобов’язання припинити іноземне громадянство;
- безперервне проживання на законних підставах в Україні протягом останніх п’яти років. Це правило не поширюється на особу, яка перебуває у шлюбі з громадянином України строком понад два роки та постійно проживає в Україні на законних підставах;
- отримання дозволу на постійне проживання в Україні;
- володіння українською мовою або її розуміння в обсязі, достатньому для спілкування. Ця умова не поширюється на осіб, які мають певні фізичні вади (сліпі, глухі, німі);
- наявність законних джерел існування. Це не стосується осіб,

яким надано статус біженця.

До громадянства України не приймаються особи, які: вчинили злочини проти людства або здійснювали геноцид; засуджені в Україні до позбавлення волі за вчинення тяжкого злочину до зняття або погашення судимості; вчинили злочин на території іншої держави, який визнано законодавством України тяжким. Особа, яка раніше перебувала у громадянстві України, може бути поновлена за її клопотанням у громадянстві України за наявності всіх умов для прийняття громадянства України, крім вимог безперервного проживання на законних підставах в Україні протягом останніх п'яти років.

3. Порядок припинення громадянства України

Громадянство України припиняється з таких підстав: вихід з громадянства України; втрата громадянства України; підстави, передбачені міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Вихід з громадянства України здійснюється за клопотанням особи, яка виїхала на постійне місце проживання за кордон. Вихід із громадянства допускається, якщо особа набула громадянство іншої країни або отримала документ, виданий уповноваженими органами іншої держави про те, що громадянин України набуває її громадянство, якщо вийде з громадянства України. Вихід з громадянства України не допускається, якщо особу, яка клопоче про вихід із громадянства, в Україні притягнуто як обвинувачену в кримінальній справі або стосовно якої в Україні є обвинувальний висновок суду.

Втрата громадянства України має місце: якщо громадянин України добровільно набув громадянство іншої держави; внаслідок вступу особи на військову службу, у службу безпеки, правоохоронні органи, органи юстиції або органи державної влади іноземної держави без згоди на те державних органів України та за поданням відповідних державних органів України; якщо громадянство України набуто внаслідок подання завідомо неправдивих відомостей або фальшивих документів. Згідно зі ст. 106 Конституції України та ст. 22 Закону України "Про громадянство України", вирішення питань про громадянство України віднесено до компетенції Президента України.

4. Статус закордонних українців

З метою сприяння розвитку національної свідомості українців, які проживають за межами України, та зміцнення їх зв'язків з батьківщиною Верховна Рада України прийняла Закон України "Про правовий статус закордонних українців".

Умовами надання статусу закордонного українця є:

- українська самоідентифікація;
- українське етнічне походження або походження з України;

- письмове звернення щодо бажання мати статус закордонного українця, яке подається до МЗС України або до дипломатичних установ України за кордоном;
- досягнення особою 16-річного віку;
- відсутність громадянства України.

Особам, які одержали зазначений статус, отримують “Посвідчення закордонного українця”. На підставі цього посвідчення особи мають право на безкоштовне оформлення багаторазової візи для відвідання України без надання відповідного запрошення терміном на 5 років. Законом передбачено, що Україна у своїй зовнішньополітичній діяльності здійснює захист основних прав і свобод людини і громадянина стосовно закордонних українців, сприяє задоволенню їх культурно-мовних, освітніх, інформаційних та інших потреб, створює умови для радіомовлення та телевізійної трансляції програм з України.